

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Коляно В.Ю.

директор

*КЗ «Луцька загальноосвітня школа I–III ступенів №20
Луцької міської ради Волинської області»*

*Знедолена природою дитина не повинна знати,
що у неї слабкий розум, слабкі сили. Виховання
такої дитини має бути у сто разів ніжнішим,
чуйнішим, дбайливішим.*

В.О. Сухомлинський

Життя людини – найвища цінність. Коли ж йдеться про життя дітей з особливими потребами це ще й велика відповідальність суспільства. Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від освіти здорових людей. Цей принцип, що відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, котре впроваджується з метою реалізації їхнього права вибору навчального закладу і форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

КЗ «Луцька загальноосвітня школа I-III ступенів №20 Луцької міської ради Волинської області» відкритий для спільного навчання здорових дітей та їхніх однолітків із особливими освітніми потребами. З метою забезпечення права на освіту усіх категорій дітей, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами такої формі, яка б створила найкращі умови для розвитку особистості дитини, її потенціалу, здібностей і талантів з 2013 року запроваджено інклюзивну форму навчання (у 2013 році 8-й клас, у 2015 році – 1-й клас, у 2017 році 2 класи – 1-й,3-й класи). Справжня інклюзія передбачає обов'язковий психолого-педагогічний супровід дитини фахівцями (педагоги, психолог, соціальний педагог, корекційний педагог, лікар). Без цього перебування дитини у масовому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка не приносить їй користі. «Як працювати так, щоб кожна особлива дитина отримала найкращі умови для розвитку її потенціалу, здібностей, відповідну корекційно-розвиткову допомогу?», «Як організувати комплексний, психолого-педагогічний супровід учнів в умовах інклюзивної освіти?» - це питання, які виникли в процесі запровадження інклюзивної освіти. Це викликало необхідність впровадження ДЕД на базі нашого навчального закладу «Інноваційні підходи до психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти» (2013-2018рр.). Школі було надано статус експериментального навчального закладу регіонального рівня.

Над реалізацією завдань ДЕД працювали 18 педагогів школи, які поширювали свою діяльність на увесь педагогічний, учнівський, батьківський колективи, працювали над конкретними темами з проблеми.

Метою експериментальних досліджень було: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інноваційних підходів до психолого-

педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті з метою підвищення ефективності їх інтеграції в соціум.

Реалізація цієї мети здійснювалась через виконання наступних завдань на усіх етапах експерименту:

1. Проаналізувати процес інтеграції в соціум школярів з особливими потребами як соціально-психолого-педагогічну проблему.

2. Визначити сутність та особливості використання моделі інклюзивної освіти з метою соціально-психолого-педагогічної діяльності зі забезпечення ефективності інтеграції школярів з особливими потребами в соціум. Теоретично обґрунтувати та апробувати модель інклюзивної освіти та визначити ступінь її ефективності впливу на соціально-психолого-педагогічні умови інтеграції в соціум школярів з особливими потребами.

3. Дослідити ефективність інтеграції в соціум школярів з особливими потребами, обґрунтувати критерії, показники, рівні ефективності досліджуваного процесу.

4. Провести аналіз ефективності впровадження моделі інклюзивної освіти для створення соціально-психолого-педагогічних умов навчально-виховної діяльності школярів з особливими потребами. Здійснити апробацію комплексної програми впровадження інклюзивного навчання на базі експериментального закладу освіти.

На I (підготовчо-діагностичному) етапі (жовтень 2013 - серпень 2014 року) нашим навчальним закладом було розроблено основні завдання загальної програми експериментальної роботи; вивчено питання принципів позицій у проведенні ДЕД; сформовано ініціативну творчу групу педагогів для роботи над проблематикою експерименту; опрацьовано, вивчено та систематизовано нормативно-правову та науково-методичну базу з досліджуваної проблеми; створено базу даних; відпрацьовано механізми взаємодії між ЗЗСО міським методичним кабінетом ВППО; вироблено структуру, напрями, методи дослідження; організовано та проведено анкетування педагогів, батьків, учнів з метою вивчення проблеми, діагностику готовності педагогів до інноваційної діяльності.

Поетапні кроки реалізації мети та завдань II (практичного) етапу (вересень 2014 - серпень 2017 року) дослідно-експериментальної роботи включали: налагодження психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти; запровадження інноваційних підходів з метою збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів (здоров'язберігаючі технології); запровадження додаткових занять; педагогічний супровід розвитку здібностей учнів в умовах інклюзивного навчання, особливості багатовимірного аналізу досягнень учня інклюзивного класу; запровадження у навчальний процес тренінгових технологій; розробка індивідуальних корекційно-розвиткових програм; корекційно-розвиткові заняття; проведення інтегрованих уроків, ігор, конкурсів; психологічна просвіта педагогічного колективу; впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій; розширення спектру додаткових освітніх послуг; створення електронної бібліотеки з проблеми; проведення науково-практичних круглих столів, психолого-педагогічних семінарів, конференцій із обговорення

актуальних проблем соціально-психологічного супроводу на основі систематичних моніторингових досліджень.

У ході III (узагальнюючого) етапу (вересень 2017 - серпень 2018 року). ДЕД було обґрунтовано дієвість інноваційних підходів до психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти. Проведено контент-аналіз наукових досліджень психолого-педагогічного досвіду за темою експерименту в області, Україні, за кордоном.

За роки здійснення ДЕД педагоги закладу навчилися працювати в умовах інклюзивної освіти, організовувати навчання в інклюзивних класах, психолого-педагогічний супровід дітей з ООП, проводити просвітницьку роботу з учнями, педагогами, батьками. Педагоги закладу визнають і враховують різні потреби своїх учнів шляхом приведення у відповідність методів і темпу навчання, а також забезпечують якісну освіту для всіх, розробляють відповідні навчальні плани, корекційно-розвиткові програми, організаційні заходи, стратегії викладання, використовують ресурси, наявні у школі, досягли певних успіхів у практичній реалізації моделі інклюзивного навчання та в організації психолого-педагогічного супроводу усіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзії.

Практична реалізація моделі інклюзивного навчання та організації психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу здійснювалась за такими етапами (ми визначили 6 етапів):

1. Забезпечення безперешкодного доступу до будівлі та приміщень школи дітей з вадами ОРА та дітей з вадами зору (архітектурна безбар'єрність освітнього середовища):

2. Організація освітнього процесу:

- Зарахування учнів до класу з інклюзивною формою навчання здійснено в установленому порядку відповідно до висновків ПМПК, заяв від батьків.

- На даний час два інклюзивних класи (1-Г, 3-Г): асистенти вчителя ведуть портфоліо дітей та всю необхідну документацію відповідно до вимог нормативних документів.

- Для організації спостережень за динамікою розвитку дітей у кожному класі створені консультаційно-педагогічні групи, до складу яких входять класоводи, асистенти вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, медичний працівник, логопед, корекційні педагоги. Консультаційно-педагогічні групи організовують роботу відповідно до висновків психодіагностики .

- Освітній процес у класах з інклюзивною формою навчання здійснюється відповідно до робочого навчального плану школи.

- На основі робочого навчального плану розроблено індивідуальні навчальні плани з урахуванням висновків ПМПК та індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей.

- Розклад уроків складений з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей, динаміки їх розумової працездатності та з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог.

- Відповідно до висновку ПМПК, результатів психодіагностики для дітей з ООП розроблено індивідуальні програми розвитку, які затверджуються двічі на рік з метою їх коригування після засідання консультаційно-педагогічної групи у присутності батьків.

- Особливістю освітнього процесу в інклюзивному класі є його корекційна спрямованість (заняття проводять корекційні педагоги, практичний психолог, вчитель-логопед).

3. Налагодження психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти, який включає 9 напрямків:

1) У співпраці з науковими консультантами ДЕД здійснюється діагностика рівня розвитку дітей, їх актуальних та потенційних можливостей, потреб та життєвих орієнтацій.

2) Впроваджуються здоров'язберезувальні, проектні, ігрові, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні форми роботи: казкотерапія, пісочна терапія, арт-терапія, музикотерапія, бібліотерапія, заняття з розвитку дрібної моторики, заняття з виховання культури спілкування, навчання у грі, квест.

3) Ефективно впроваджується інноваційна корекційно-розвиткова програма «Баламетрика» Ф.Белгау. Функціонує спеціальний кабінет «Баламетрична лабораторія », у якому проводяться групові та індивідуальні заняття з учнями інклюзивних класів та дітьми з особливими освітніми потребами.

4) Проводиться корекційно-розвивальна робота спрямована на розвиток певних психічних функцій дитини — пам'яті, уваги, мислення, які забезпечують навчальну діяльність і формують систему взаємин дитини з батьками, друзями, однолітками.

5) Здійснюється психопрофілактична робота – часткова реабілітація втрачених або ослаблених особливостей і функцій організму особистості дитини та психологічна підтримка дитини, її батьків і педагогів.

6) Просвітницька робота: тренінги, заняття із елементами тренінгу; лекції, виступи для педагогів, батьків, учнів; семінари (психолого-педагогічні, семінари-практикуми); засідання круглих столів; складання пам'яток для батьків і педагогів з актуальних проблем дітей із ООП, складання пам'яток для учнів; розробляння рекомендацій учителям щодо здійснення навчання та виховання дітей із ООП.

7) Психологічне консультування як з дітьми, так і з її батьками та педагогами, групові та індивідуальні консультації.

8) Навчальні, наукові, науково-практичні семінари, круглі столи, конференції для педагогів.

9) Проведення цікавих, захоплюючих позакласних заходів з учнями.

4. Забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними засобами навчання.

У роботі з дітьми використовуються: м'ячі фітнес; ортопедичні коврики; логічні квадрати; універсальні куби; кінетичний пісок; іграшки «Шнурівка», «Буси»; набір кубиків, пірамідка «Лісові мешканці»; мозаїка-геометрика - 4 фігури; коробка з фігурами; пальчикові ігри; посібники: «Театр ляльок»; «Читаємо швидко»; «Планета міркувань», бібліотечка «Збірники розвивальних завдань», дерев'яні іграшки-складалки, головоломки; асоціативні зображення «Таракашкіно», «Дерева»; магнітна дошка; дошка для малювання крейдою; фарби, олівці; набори для ручної праці; музичний центр; комп'ютер, принтер.

6. Забезпечення відповідними педагогічними кадрами, вивчення проблеми та досвіду інклюзивного навчання:

- Налагоджено міжнародну співпрацю з науковими спеціалістами у даній галузі із Білорусії, Польщі, США, Канада.

- На базі школи проведено міжнародні конференції, науково-практичні семінари у яких брали участь педагоги школи, батьки, педагоги, психологи, соціальні педагоги, логопеди освітніх установ міста, пройшли сертифіковані навчання з проблем роботи з дітьми з ООП, інтеграції їх у суспільстві.

- Під керівництвом наукових консультантів розроблено авторські індивідуальні корекційно-розвиткові програми для учнів інклюзивних класів, затвердженні НМРММК(Для дітей з вадами опорно-рухового апарату, зору, мовлення).

- На базі школи проведено міський семінар школи резерву керівників навчальних закладів «Створення умов для інклюзивного навчання у закладах ЗНЗ»

- Щорічно проводяться семінари-практикуми для слухачів курсів підвищення кваліфікації ВППО з проблеми інклюзивної освіти

- Організовано надання кваліфікованих психологічних, медичних консультацій усім учасникам навчально-виховного процесу фахівцями СНУ імені Лесі Українки щодо організації інклюзивного навчання.

- З досвіду роботи щодо проблеми інклюзивної освіти практичні психологи та педагоги школи підготували посібники та публікації.

- Педагоги школи, які працювали в темі ДЕД пройшли спеціальні навчання в рамках міжнародних науково-практичних конференцій, отримали сертифікати та можуть надавати освітні послуги, здійснювати соціально-психологічний супровід дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти відповідно до вивчених 30 напрямків даної проблеми.

Результати ДЕД засвідчили, що учням з особливими освітніми потребами інклюзивна освіта:

- дає змогу покращувати навчальні результати;
- забезпечує відповідні їхній віковій категорії рольові моделі в особі однолітків;
- створює можливості для навчання в реалістичному/природному середовищі;
- допомагає формувати комунікативні соціальні й академічні навички;
- забезпечує рівний доступ до навчання;
- дає змогу підвищувати самооцінку й відчувати себе частиною цілого;
- розширює можливості для налагодження нових дружніх стосунків.

Усі учні, які навчаються у класі з інклюзивною формою навчання вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вчаться налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них.

Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей.